

сам церковний хор вводив у велику смуту, то тепер багато парафіян уже значно молодшого віку. Це дуже прикметно і свідчить про духовне одужання нації. Ще один доказ цього – п'ятиразове перевидання “Сповіді” Св. Августина. Зрештою, кожен, очевидно, може навести свої приклади інтенсифікації духовного життя.

Значущим явищем в інтелектуальному просторі стала книжка Гавриїла Костельника “Ultra Posse. Вибрані твори”. Упорядкував Олег Гірник, якому донька О. Гавриїла Христина надала право користуватися архівними матеріалами.

Постать о. Гавриїла досить складна. Скажімо, він був в “ініціативній групі” “псевдособору” у Львові 1946 року, через що отримав тавро зрадника греко-католицької церкви. Олег Гірник, що прикметно, не абсолютизує постать Костельника, “не виправдовує”. Але, як на мене, у книжці мало прописаний цей згаданий момент, не відбулося своєрідної люстрації.

Г. Костельник знаний ще й як представник католицького релігійно-філософського

модернізму. І тут, переконаний, виформовується досить цікава ситуація. “Закликаючи до діалогу з модерним, секулярним світом”, о. Гавриїл сам був досить сильним опонентом художньо-естетичного модернізму. Знаємо його звинувачувальні ескапади в бік Володимира Винниченка у праці під промовистою назвою “Ламання душ”, зрештою, “дістав на горіхи” від нього й Іван Франко.

Ґрунтовна, “знаюча” передмова О. Гірника дає змогу прочитати тексти Гавриїла Костельника під іншим кутом зору.

Єдине, що слід було б зробити упорядникові, так це осмислити, чи варто видавати поетичні твори Г. Костельника, адже вони мають мало спільного з поезією. Можливо, ліпше звернутися до філософських текстів о. Гавриїла? Зрозуміло, що говорю не про академічні видання, а про вибрані тексти.

М. Львів

Богдан Пастух

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧЕ РОЗКРИЛЛЯ ДУХУ

Качкан Володимир. Іван Хланта: Біобібліографічний покажчик. – Ужгород: ВАТ «Патент», 2008. – 458 с.; іл.

Неперебутньою літературознавчою з'явою на наукових видноколах сьогочасся стала праця професора В. Качкана про відомого фольклориста, бібліографа, літературознавця, мистецтвознавця і педагога Івана Васильовича Хланта, творчо-науковий розмах якого сягає далеко поза рідне серцю та глибоко знане до прадідівських етнічних джерел Закарпаття. Своєрідність укладання такого штибу видань полягає в тому, що сучасна філологічна наука на тлі модерних літературних експериментів почасти прагне екстраполюватися від подібного скрупулістичного клопоту, погірдливо спихує бібліографію на “пропахлонафталінне маргінесся”. Безсумнівно, у тому нема рації, особливо коли поглянено на такий творчо-науковий феномен, яким постають напрацювання І.Хланти – доктора мистецтвознавства, лауреата премії ім. В.Антоновича, автора багатьох наукових статей, рецензій, розвідок, фольклористичних збірок, монографій,

бібліографічних покажчиків та численних іще не виданих книг.

“Нагромадити силу-силенну різножанрових матеріалів, – зазначає в передмові до книжки В.Качкан, – і на відповідному рівні покласти цей багаж у “банк пам'яті” нації – значить, вирости духовним багатцем, володарем капіталів, яким одна, найвища ціна – незнищенність...”. Тому й закономірною постає ота справжня, непідробна повага в людей, щирі наявності якої бачить укладач: “Мабуть, у вас, закарпатців, не так глибоко проростає корінець захланності, заздрості та запопадливості, бо, приміром, такої рясноти відгуків, навіть на покажчики – у наших краях [Галичині. – М.С.] – і уваги б не звернули. Ну, а вже при живому писати повісті, поеми та й укладати пісні – це просто диво! І дуже гарно, що можна і є кому сказати дяку Авторіві; у нашій стороні чекають, аби закрити очі, а тоді шукають епітетів: великий, видатний, визначний і т.п.”.

Науково-популярне видання постає цілісним, тематично цікавим, змістово повновартісним і оригінальним розкриттям філологічної думки. Перш за все впадає у вічі композиційна продуманість книжки, де спостерігаємо широку амплітуду наукової стилістики біографічних розвідок, рецензій, обрмлених багатоманіттям поетичних присвят шанованому закарпатському науковцеві.

Передмова із красномовним мотто “Божі дари – чоловіцькі труди” повідає читачам про основні етапи науково-творчої стежі невтомного дослідника із широкою літературно-мистецько-публіцистичною паводдю праць, упродовж півстоліття множених. А яким тонким душевним щемом проїняті та майстерно словом вимережені такі суголосні з отим казковим потаєм’ям народної душі високохудожні поетично-прозові слововзори, як-от: “У селі-велетні, що сокотить славною історією та працелюбством тисячі людю, переметаються перевесла вічності – від зеленлисту – до червінно-оранжевого схлипу осені та білопінної чистоти неба, до якого зводять високість духу бані та шпилі пресвятих церков Покрови Божої Матері та Різдва Пречистої Диви Марії”. Або ж освячені таїною родинного тепла майстерно ословлені такі близькі кожному з нас візії минулого: “Моя уява і пам’ять десь взялися за руки і бродять вуличинами, мовби відпитують, а де тут хата, у якій серед молитов гойдалася колиска, у яку сама Діва Марія клала хлопчині Іванкові долю, а батько Василь через важку щоденну від зорі й до зорі роботизну замішував ситний і тривкий хлібець. Певно, та колисочка і нині камертонує сущим в сімейно-родинному колі роки та й роки, як Йванко випурхнув горобцем за поріг хати, бо Боже провидіння дало йому у торбу книжки, а не меч, вдарувало невидимий пергамен-наказ, де він згодом усвідомлено вчитав: “Треба йти мені дуже далеко, щоб до себе самого прийти...””.

“...І вже зовсім фантазмагорично-феєричними образами під мелодійно-тужливе розскрип’я колиски з ветхих правден постає предвічний Дідо-Всевідо, зображений у закарпатських казках як втілення духовної мудрості народної: “...І я, наче живого, бачу якогось величчоловіка, що, й не скинувши з плеча торбу, не розгладивши довге пасмо-волосся та сивезну, як світ, бороду, переводить розмову з путником, що, видать, перепитує про дорогу до села, дивиться з серцем великого навчителя, а відтак, умовно вказавши пальцем, пишить, шукачі діамантів

людського духу, нотуйте, побільшуйте в слові і через нього мудрість, мо’, стане з вас хтось “чолом і серцем віку”, творить!”.

У рецензованому покажчику автор чітко розподіляє за напрямками, жанрами, типами та способами відображення дійсності скарбівню вченого-етнолога. Розділ “Окремі видання” розповнений сімдесятьма чотирма позиціями публікацій книжкового формату 1976-2008 рр. Тут і дослідницькі розвідки з фольклору та літератури; поліжанрові збірки усної народної творчості; мистецтвознавчі, літературознавчі шкіци та есеї; скрупульозно відредаговані праці численних учених-філологів; ґрунтовні біобібліографічні покажчики; методико-навчальні програми, рекомендації та посібники; тематичні збірники; так само виокремлено і 30 позицій уже готових до видання праць найрізноманітнішого тематичного наповнення і сюжетного характеру, а саме: збірки казок українських Карпат, українські пісні румунського Банату, збірники народних переказів та легенд, оригінальні за способом підбору форми монозбірні (книжка пісень одного села чи ж казковий набуток одного оповідача); бібліографічні покажчики...

У книжці не просто подано бібліографічний список численних видань – В. Качкан докладно описує змістову канву, виакцентовуючи сюжетні підрозділи, як ото маємо на прикладі опрацювань жанру народної пісні з її обрядовими, родинно-побутовими, баладними, жартівливими і танцювальними розквіттями. А публіцистичне густоколосья рецензій та відгуків на праці І. Хланти свідчить про широкий резонанс його напрацювань, щирю зацікавленість таким врожайним творчо-науковим полем дослідника.

Мабуть, немає жодного публіцистичного видання Закарпаття, де б більш як за сорокаріччя не друкувався І. Хланта. А з улюбленого дітища дослідника – фольклорних записів, видавнича матеріалізація яких розпочалася з 1981 р. й триває дотепер, – поназбирувалось аж 180, і чого тут тільки немає! Це й казково-сюжетні побутово-соціальні перипетії бідних і заможних, і розповіді про те, як баба з нечистою силою воювала, і про добрих і лихих царів, і про те, чому цигани не мають церкви, і співанки-коломийки, вертепні пісні, і всеможливі жарти й фіґлі – несть числа отому тематичному обширу фольклорних надбань, відблисків народної мудрості!

У розділі “Літературознавчі статті та рецензії” виосібнюється понад дві з половиною сотні щонайрізноманітніших науково-публіцистичних розмислів

І.Хланти. Тут і фаховий аналіз іще молодим науковцем української класики (Панас Мирний, В. Стефаник) та білоруських “мастаків пера”. А вже після того, як на початку 90-х років із красного письменства впала пелена соціологізаторського облуддя, дослідник опублікував статті, нариси краєзнавчого характеру, як-от розвідки про історика та літературознавця О. Довганича, поета Р.Офіцинського, класика закарпатської літератури Ю. Бортоша-Кум'ятського, краєзнавця і письменника В.Пагірю, письменника В.Шкірю, поета І. Чопея, драматурга П.Ходанича, літературознавця М.Зимомрю та багатьох-багатьох інших.

Двокрилля педагогіки, ім'я якому – доброта і вимогливість, – предмет аналітичного мудрування над дидактичними пошуками П.Лісового, Д.Поповича та вірного сина свого роду і народу О.Духновича. Перу І.Хланти належать відгуки на збірки репресованих літераторів-закарпатців, роздуми над долею нашої письменницької діаспори, рецензії на книжки В.Качкана “Українське народознавство в іменах” і “Хай святиться ім'я твоє” та бібліографічний покажчик М.Мушинки).

У збірнику зафіксовано понад сотню мистецтвознавчих статей. Дослідник розповідає про відданий мистецтву творчий колектив Державного заслуженого Закарпатського народного хору, який із синівською любов'ю до рідної землі прокладає золоті мости взаєморозуміння між залюбленими в пісню людьми; про дивовижжя танцювального таїнства цього ж колективу та оркестрову групу.

Чи не всі закарпатські періодичні видання рясніють публікаціями про фольклорний ансамбль “Газдині” із с. Пацканьово Ужгородського району, а також і про те, як очищально-облагоджувальну місію сповняє духовна пісня Ужгородського Хресто-Воздвиженського кафедрального православного хору та дитячого хору духовної пісні с. Нижнє Селище Хустського району.

І. Хланта в мистецтвознавчих студіях то поринає в кольоровий дивосвіт вишивки (рецензія на книжку Н.Герцег “Оksamитовий світ вишивки”), то вводить поціновувачів образотворчого мистецтва у світлий світ художників В.Гунгура, М.Конара, скульптора В.Олашина, то закликає “прекрасне продовжувати у плівці” телевізійників народної кіностудії “Едельвейс”, бажаючи віднайти овиди творчих самоцітів.

Укладач покажника навів понад півсотні статей педагогічного та культурологічного характеру. Тут і досить сміливі як на початок реакційних сімдесятих років дописи про стан українського мовного питання

в державі (“Плекаймо рідну мову”, “Про роботу мовно-літературного кабінету...”, “Літературний матеріал на уроках мови” тощо), і відверто правдиві роздуми щодо непростого стану національного питання в Закарпатській Україні початку нового тисячоліття, і численні інформаційні довідки як про відомих культурологів і педагогів краю (В.Сможаника, В.Гуцило, О.Хланта, І.Кавку), так і про релігійну діяльність духівників о.Ю.Кениза і о.М.Кениза. Доброго серця І.Хланти вистачає і для вболівання за геть не філологічно-мистецькі чи подібного штибу проблеми, як бачимо з його публікації “Захистімо чотириногих друзів [собак]” (Трибуна. – 2005. – 30 лип. – С.12).

Виокремлюються у виданні 38 статей про українців Румунії та Сербії: І.Хланта здійснив північні фольклористичні експедиції на Балкани, а вже компетентнішого знавця культурного буття наших земляків на румунських теренах годі й шукати. Наприкінці поміщено назви ґрунтовних дописів про українських краєзнавців, письменників, культурологів Румунії – О.Бевку, Ю.Павліша, М.Куреліч, І.Лібера, П.Романюка, про українське земляцтво Банату й Мароморощини, його духовно-культурне життя...

Понад півтисячі позицій нараховує розділ “Література про життя і творчість” – це величний ужинок вдячності і непідробної поваги до І.Хланти від численної громади гуманітаріїв України та зарубіжжя, які поофірували йому таку кількість статей, відгуків, рецензій за його копітку і невсипущу працю! Цю палітру прекрасно доповнюють уміщені у книжці “Відгуки про фольклористичні, літературознавчі, бібліографічні та мистецтвознавчі праці Івана Хланти”, а суцвіття явлених у збірнику світлин яскраво унаочнюють широчінь географії і теплоту творчих зустрічей Майстра. У цьому академічному виданні є “Іменний покажчик”, реєстр періодичних видань. І, як підсумок, – поважне літературознавче слово про культурологічний доробок І.Хланти доктора філологічних наук, професора Кіровоградського державного університету ім. В.Винниченка – Василя Марка.

Біобібліографічна праця – вагомий внесок у нашу філологічну науку, щедрий дарунок українській культурі і, безумовно, вартісне надбання вітчизняної інтелектуальної еліти, що увічніть у друкованому слові безцінні скарби етноподорожньої поетики, всієї культурологічної ниви.

м.Івано-Франківськ

Микола Сулятицький